

II.

Nogle Breve til Fru Birgitte Gøye 1563—73.

Der blev ifjor holdt en smuk Mindefest, nemlig 300-Aarsdagen for Stiftelsen af Herlufsholm Skole. Denne Fest fremkaldte forskellige Skrifter, blandt hvilke et, der i kirke-

historisk Henseende ikke er ganske uden Betydning (skjønt det ikke er anlagt derpaa), da det giver et smukt og tro Billede af tvende af de ædleste og gudsfrygtigste danske Adelspersoner fra det 16de Aarhundrede. Jeg mener Prof. T. A. Beckers Biografi af Herluf Trolle og Birgitte Gøye. Hos faa eller ingen af den Tids adelige vil man finde en saa stor og uhyklet Fromhed som hos dette ædle Ægtepar. Derom vidner ikke blot deres Stiftelse, men ogsaa mange af de Breve til og fra dem, som endnu ere opbevarede. Der vil maaske komme den Tid, da man omhyggelig vil samle og udgive alle disse Breve. Et saadant Foretagende foregribes ikke men fremmes ved, at jeg her meddeler nogle faa saadanne Breve mest af gudeligt Indhold og fra kirkelige Personligheder, thi flere af dem ere saa opløste af Ælde og Fugtighed, at man om ti Aar ikke vil have saa meget af dem tilbage, som der nu findes. Der er fra det 16de Aarhundrede opbevaret en forholdsvis stor Mængde Breve til og fra adelige Personer; men kun meget faa af dem handle om aandelige Ting, de fleste dreje sig om Penge og Gods, og vise saaledes Tidens Tankegang, der, trods de strenge ydre Gudsfrygtighedsformer, dog i ikke ringe Grad var rettet paa det materielle. Jeg overraskedes derfor næsten ved iblandt endel andre gamle Breve i det kgl. Bibliothek engang at finde nogle af en anden Art. For flere Aar siden afskrev jeg dem og meddeler dem nu her, for ogsaa paa denne Maade at bidrage til at forny Mindet om en af de bedste og gudsfrygtigste Dannekvinder, som vor Historie har at opvise. — De tre første Breve ere fra den Tid, da Herluf Trolle endnu levede, de øvrige ere skrevne til Fru Birgitte i hendes Enkestand.

Hvad de Mænd angaar, fra hvem Brevene ere skrevne, da behøves der ikke at bemærkes noget om Dr. Niels Hemmingsen og det venlige og fortrolige Forhold, hvori han stod til Herluf Trolle og hans Hustru, da det er noksom bekjendt; ogsaa M. Christian Machabæus hører til de mere bekjendte Personer: han var en Søn af den berømte

Dr. og Prof. theol. Johannes Machabæus, havde en Tidlang opholdt sig i Herluf Trolles Hus, blev 1565 Professor ved Universitetet, senere Forstander for Sorø Skole og døde 1598 som Ærkedegn i Lunds Domkapitel. Hans Skrivemaade vidner om, at Dansk egentlig ikke var hans Modersmaal; det bør ogsaa erindres, at han var neppe 23 Aar, da han skrev det her meddelte Trøstebrev. Til den tredje Brevskriver, Hr. Rasmus Augustinus (Aagesen), kan der derimod ikke forudsættes noget Kjendskab. Jeg har fundet følgende om ham. Han var født i Næstved og studerede 1560—61 ved Universitetet i Rostok, og her udgav han et latinsk Digt om Johannes den Døber, som han tilegnede Hr. Oluf Lavritsen (Karsemose), Abbed i Sorø, og Hr. Christen Sørensen, Abbed i Allehelgenskloster ved Lund, til Tak for bevist Velvilje imod ham (Carmen de Johanne Baptista, nuper conscriptum et recitatum publice in celebri Academia Rostochiana ab Erasmo Augustino. Rostochii, 1561. 4¹). I Rostok optraadte han ogsaa 1561 som »competitor« til en Grad i Theologien (formodentlig Bacca-

¹) Exemplaret i Hjelmstjernes Saml. 1218. 4 er af Forf. foræret til Henr. Ol. Nidrosiensis. Bag i Skriftet findes et trykt Vers af Isaac Mauritius Gyldedeianus, der samtidig studerede i Rostok (jfr. Ny kirkeh. Saml. I, 479). Det er forøvrigt ikke umuligt, at Hr. Rasm. Augustinus tidligere havde været Kapellan i Næstved (det skete nemlig dengang ikke saa sjældent, at en, der alt var Præst, opgav sit Embede for at studere videre), og at det er ham, der menes i følgende Kongebrev: »Vi Christian III gjøre alle vitterligt, at efterdi denne Brevviser, Hr. Rasmus, har berettet for os, hvorledes han er Kapellan udi vor Kjøbsted Næstved, og at han ogsaa prædiker udi Hospitalet sammesteds, og har intet for sin Umage, for han prædiker for de syge, da have vi af vor sønderlige Gunst og Naade undt og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev under og tillader, at Abbeden udi Skovkloster aarligen skal fornøje ham 2 Pund Korn for samme hans Tjeneste, til saa længe at Hospitalet bliver ydermere forsørgt, saa at det selv kan lønne sin Kapellan. Givet i Roskilde 9 Sept. 1557«. Imidlertid kan det dog bemærkes, at 1565 døde en Hr. Rasmus Lauritsen som Sognepræst ved S. Mortens Kirke i Næstved (se Ny kirkehist. Saml. II, 561), som man ogsaa kunde antage for identisk med ovennævnte Kapellan.

laurgraden) og var som saadan med at forsvare nogle theologiske Sætninger ¹⁾. Efter sin Hjemkomst blev han af Herluf Trolle kaldet til Prædikant ved Herlufsholms Kirke ²⁾. 1571 beskikkedes han til Sognepræst i Kjøge, hvor han tillige blev Herredsprovst og døde 1589 ³⁾. M. Klavs Lyschander, der personlig kjendte ham, eftersom han var Præst i Herfølge, samtidig med at Hr. Rasmus var Præst i Kjøge, beretter om ham ⁴⁾: »Erasmus Augustini f., ecclesiæ Coagiensis pastor et præpositus, in liberalium artium cognitione et ss. Theologiæ lectione diu feliciterque versatus, Poeseos et Musices studiosissimus, ingenio præstans, eloquio elegans, vita denique et moribus devotus et modestus, scripsit: I. Psalmos aliquot. II. Epitaphium Herluffi Trolle, Hafn. 1566 ⁵⁾».

1.

JESus Guds søn, huilken den hellige Simeon kaller vdi sin sang it liuss for alle hedninge, wære met eder stetze oc altijd, min fromme fru Berete. Kom meg till haande wdi disse dage eders scriffuelse, wdi huilken ieg saare well forstod eders offuermaade fromhed emod meg, huilken Gud løne euindelich; der til met fick ieg att wide eders wilge om eders elskelige søster, at ieg først skulle søge hende vdi sin skrøbelighed met trøst aff Guds ord; der nest giffue eder met dette eders bud til kiende, huor det haffuer seg met hende. Saa giffuer ieg eder nu yd-

¹⁾ Cimbr. litt. I, 453.

²⁾ Han nævnes ikke i de Præsterækker, som findes i Melchiors og Leths Skrifter om Herlufsholm.

³⁾ Ifølge en Catal. past. Siælandiæ, Gl. kgl. Saml. 2990. 4. Her kaldes han Hr. Rasmus Aagesøn. D. 28 Juni 1589 udgik der kgl. Befaling til Borgemester og Raad i Kjøge om at sørge tilbørlig for deres Sognepræsts, Hr. Rasmus Augustini, nødtørftige Underholdning (Sjæl. Tegn. XVII, 160).

⁴⁾ Lyschander, De scriptor. Dan. (Westphalen, Monum. ined. III, 460—1).

⁵⁾ Herved menes sikkert et latinsk Digt af ham, som findes i Chr. Machabæi Oratio funebris ill. viri Herluffi Trolle. Hafn. 1566.

mygeligen at wide, at ieg haffuer wist wærit hoss hende nogen stund oc er end nu, oc wil gierne tiene hende aff den Guds aand oc naade, som meg giiffuis. Oc er hun saare suag oc skrøbelig, saa at hun haffuer aldelis nu went sit sind oc hu fra denne forgengelig werden oc inderlig till dend alsommectigste Gud i himmelen, oc er nu aldelis saare wel tilfrids, huilken side det skal gaa. Huilkid hun met it frit mod offte bekiender met disse ord: O himmelske kiære fader wære loff euindelich, der haffuer giort meg saa tryg oc saa glad i mit hierte. Jeg wed wist, at Gud er min kiære fader oc ieg hans elskelig barn. Jeg er wiss oppaa, at mine synder ere alle sammen vdslette wid hans kiære Søns blod, død og pine. Denne werden staar inthet i mit hierte, det helste ieg nu wille, det wor, at Gud wille snart komme oc forløse min skrøbelighed met it andit lif etc. Oc nu for otte dage siden, en Søndag at afften, der klokken wor wid ni slæt, fremkalede hun sine børn alle fire, huer effter anden, holt dem vdi henderne, ynskede dem af hierlit Guds naade oc wenskab at leffue vdi, oc antuorde dem aldelis i Guds haand fra sig, lige for al werden, som hun hagde seet Gud self staa for sine øgne. Saa at dend fromme fru Berite Bylle oc ieg (som da ene baade saa her oppaa) icke andit kunde end wæde wore øgne met graad. Ther fore maa ieg bekiende, at hun haffuer alle de gode wilkaar paa siels och samuittigheds wegne, som ieg ynsker self at haffue oc beholde, nar ieg skal skiffte denne werden bort hen for en anden. Men paa hendis Legoms suagheds wegne haffuer det siden den tijd wærit alt ens. Men dette gode haaff haffuer ieg om hendis legoms karskhed, at det kand end bedris, først fordi at hun offte suedis, enddog hun haffuer stort arbejde met hannem, der nest at hun det bæste, som effne kand wære, tærer hun gierne. Men meg tyckis, at mand haffuer en ringe ting at ackte. Dog er ingen ting Gud wmuelickt etc. Hendis børn ere end nu aff Gudz naade karske alle samen. Lader eder de to søstre fru Mætte oc fru Marine

sige mange tusinde gode næther, huilke som tiene hende troligen oc gierne baade nat oc dag. Eder her met den alsommectigste euige Gud befalendis met liff oc siæl euindeligh. Gud beuare eder stetze oc altid, Amen. Screffuit paa Nesbyholm, x dag Februarij Anno dominj 1563.

Rasmus Augustinus
predicant paa Herluffsholm.

Udskrift: Hederlig oc welbyrdig Frue, Fru Berete Gøy, ydmygeligen tillscreffuit.

2.

Min allerkiæreste frv, det ord gaar alt for seg, wi pleye att tale om, eders fromhed oc ieg, att her er ingen waractig glæde i dette liff. Jeg begynder nu først att forsøge, huad omhu er, oc huad werden er, huor wstadig alting er. Jeg berømmede meg der aff i den tale, wi sidst hagde sammen, at ieg wor nu kommen til nogen rolighed i mit sind met min husholning, hagde gode oc trygge tiennere i min frauærelse, saa ieg torde wel for den sag skyld fare, huort ieg skulle. Men ieg fick snart andit at wide. Strax i vore bort farne, bleff der fire personer for meg nid slagne til sengen, end dog den fierde aff Gudz godhed stod op oc tiente de tre aff den efne, der wor f [Men] de to tog meg Gud fra, den tredie kommer kand ske effter snart. Min kiære fru, ieg kand icke andit end lade min fattige broder søns død gaa mig till hierte, thi hand wor mig saa hiertens kiær, oc hagde saa gaat it haab om hannem. Men ieg trøster meg wijd hans glædelig endelick, huor gierne hand wille dø, effter ieg sagt hannem, huor gaat der wor i det euige liff hos Gudz hellige engle, hos andre hellige børn, vdrackte [hand] sin haand oc sagde sin kiære fader, som wor her tilstæde, oc sin fader broder gode nat for wden suck oc graad etc. Tacker ieg oc eders fromhed for eders gode scriffuelse, som bær mig trøst. Den euige Gud holle sin fred offuer eder oc beuare eder oc alt eders folk for denne forgifft,

som . . arme menniske fort , før end wi wide aff. Kiære frwe, det er raadelickt, att eders folk tager sig ware for fruckt, synderlig pærer oc æble, thi det er beuijslickt, att hêr er allerede folk der aff forgiiffne, som den fromme oc wnge borger her i Nestid, Hans Jacobssen, bestod paa sin sotteseng, at der hand i Kiøge markid tog it stække i sin mund aff it eble, strax fornam hand foruandling i alle sine lemmer oc mente for uist, at hand tog der aff sin død. O Gud wære os naadig oc künde os alle nu gode raad. O Gud ske loff wid Jesum Christ, meg skader inthet, saa wijt som legoms sundhed er anrørindis. Jeg beder gierne Gud der om, at hand will wnde meg løcke till att høre det samme oc spørge om eders persone, eders iomfrwr, herre børn, oc ganske huss stedze oc altid, o Gud hør min bøn for din Søns skyld, [Amen. O] giffue Gud, at ieg maatte formaa hos eders fromhed, at i wille ynske paa mine vegne en god løcke Jomfru Anne, Jomfru Kirstin, Jomfru Wiuicke, Jomfru Lizabet, Jomfru Sophiæ, Jomfru Margrete, Jomfru Birgitte, suene oc piger alle til haabe. Jeg skall ingen dag for glemme eder met Gudz hielp i min bøn til Gud, at Gud will eder alle beuare. Jomfrw Anne er icke hiemme men paa Sandby, oc har ieg spurt, at hun skall der rede prestens daather till brud.paa Søndag. Befalindis eder den euige oc barmhiertige Gud. Screffuit i Lille Nestid met hast, anden Sant Laurentij dag 1563.

Rasmus Augustini

eders tro wnderdanig tiener i Gudz ord
paa Herloffsholm.

3.

Eftther thij att bestandig oc rettskaffen wenskabe (welbiurdig frue) som beginder ther aff, att meniskerne kommer offer eens vdj theris seder oc idrett, oc forøgis oc rodfestis vdj welgierninger oc thienstagtighed, kan saa begifue sig emellem them, som huercken er blodis foruant eller besuagrit sammens, att hun kan ware ind till theris vderste: Huo

skall tha icke acthe thend goduillighed att werre megit fastere og waragtegere, som enthen foreldre haffer till theris børn, eller vdj børnen skinner mod foreldrene, eller oc saa thend som vdj ectefolck optennis, saa att the met hefftiger hiertelagh ellsker thennom, som y saa maade er sig tillføigit, end sig self, oc agther strax theris lycke oc welkor att werre syne egne. Oc thet er icke thvivill, att Gud io haffer slig hiertelag y menniskens sind inplantid, att wij maa forstaa, huor inderlig Gud elsker sin enborne søn, wor Herre Jesum Christum, oc then christen kyrcke, for huilcken hand wylle lade syn søn, som handt haffuer synderliger kier, dø oc tolle hor pine, paa thet att hun matte befriess fraa euig fordømmelse. Mens thette hafuer hedningerne icke kundit offerweye, huilcke som vden Gudz kundskaff mett blind kierlighed oc vden alld lempe oc maade haffuer ellsket theris wanner oc foruanthe, lige som wij lese, Nisum att haffue met vlempelig kierlighed elst Eurialum, Gracchum Corneliæ, Porciam Brutum, saa att theris lijf haffuer werret thennom kierrere end theris eigit. Man skall alligeuell icke beblande thenne naturlige oc retsindige ellskelighed mett the vtilbørliche oc vdstadige løsagtighedz indskydelser, mett huilcke Biblis till sin egen broder wor betagen met oc brende vdy: Thij att saadanne vstadige optendelser er thuert emod Guds hellige low, oc Gud pleyer slyg løsachtighed grummeligen att straffe, lige som hand met syndfloden straffte then gandzske meniskens kion for skiorleffnit. Item lod Sodoma oc Gomorrha met ild oc suagell affbrende y grundt for horeri skyld. Oc Guds low siger: huert thet lijff, som bedriffuer slig weyrstigelighed, skall ødeleggis. Mens thende høffuiske oc retsindige kierlighed, som paa græske kallis *στοργαί φύσαι* ο: naturlige hiertelag, roser Gudt self, oc er thet vmugeligt, att saadande gudfrøctige affecther kunde vdsluckis vden rudzs (!) natur er slet foruent oc forderuet. Som propheten Esa. siger: Mun en quinde kunde forgiethet sit speede barn etc. Disligeste giffuer Salomons dom tiilkiende, huor

heftig thende naturlig affect er vdj een retsindig natur. Huat brendendis oc trofast kierlighed warre emellom Dauid oc Jonathan! Abigaell oc saa fordagtingit hin vstadige oc daarlige Naball hoss Dauid, att han icke skullie yhielslais, for thet att hand warre hinnes hosbond. Item læser wij en herlig historie om en hertoginde, som warre hartoge Guelfus hustrw, huyken keyseren haffde lang tijd belagd paa hans slott, oc paa sisten nød hanum till att opgiffuit. Tha gaff hand hertoginnen oc andre edell fruer frij leide att gaa ther vdaff, oc tage mett thenum saa megit the kunde berre paa theris ryg; her thog then edle furstinde oc fruer icke guld eller direbar stene, mens theris kierre hosbonder oc børn paa theris ryg, oc y saa maade thennom befride. Thet er en kongelig dyd oc rett welbyrdig hiertelag, vdi huilken mand kand thene affectis vdspring oc oprindelse beskue. Welbyrdig frue, thette opregnir ieg therfor, att ieg kand beuisse thend ellskelighed, som foreldre hafuer emod børnen, oc børnen emod foreldrene, wanner emod wanner, oc ectefolck emod huer anden, att werre sømelig oc Gud behagelig, disligest att then hiertelag, ether eddelhed hafuer emod welbyrdig, beskieden oc hogforstandig mand her Herluff Trolle, eder kierre hosbon, myn gunstige herre, att werre Gud tacknemmelig oc welbehagelig. Mens ephertj thette ether gudfrigtige oc gode hiertelag siunis att werre saa heftig vdj hans frauerrølse, oc sorig, omhou oc lengelsse efther hanum lader sig see daglig io mer oc mer att forøgis, wijlle ieg ethers edlehed nogne trostlige steder vdaff sckriften tijllsckrifue, huilke naar y thenum offerløbe, skulle y kunde forskrijffue ethers bedrøffuelse og omhou en wiss maade; bedendis, att y thene ringe thienste, som kommer aff ith tacknemmelig hierte, wille gunstelige thage till tacke. Gudt er ner tijllstede hoss alle the, som er flittige vdi theris kald, oc hand thenom velsigner, oc lycsalige gjør alle theris gierninger: Mens the som skiøtter andit, end thenum børe, thennum will hand alluarlige straffe. Saa warre hand hoss Abraham, Moyse, Gedeone, Dauid,

ther hand stride, oc thennum vnderlige och well beuarit, oc hafuer aldrig forlatt nogen, som forlod sig paa hanum. Constantinus Magnus, then gudfryctig keiser, ther hand vd drog mett syne krigis folck emod thend vgudelig Tyran Maxentium, gaff Gudt hanum it vist seygirs tegen vdaff himmelen, paa thet hand des bestandiger skulle were vdj sit rette kald, oc icke fructhe syn modstanders magt oc woldt. Thij ther obenbaredis hanum it røtt blodig kors, y huicket thisse bogstafue ware schreffne *ἐν τούτῳ νικά* α: her vdi skallt thow faa seyger. Saa er Gud stelze hoss sine, naar the vdretthe, huad theris kaldt tijlhører. Mens hand straffuer thenom, som enthen ere forsømelige vdj theris kaldt, som Saull, eller och beuarer sig mett andre theris bestijlling. Saa thuiviller ieg icke, att Gud will io vdj sine tijd bethale thenum, som er orsage tijll thenne skadelige oc blodige krig. Ethers kierre hosbonde, min gunstige herre, som nu mett flytt oc troskab vdretther huess handt er rettelige tillkallid, oc hanum befalid er, oc flitter sig ephther att nederlegge thend ild, som aff andre er optendt, hanum wed ieg vist, att Gud will beskytte oc beuare. Oc saam Moyses sagde: Herre led oss icke vd aff thene sted, vden thu gor for oss, saa befaler hand sig Herren och blifuer frij fraa alt fare, saa lenge som Gud gor for hanum: huickit then xc psal. forklarer: Huo som sig forlader paa then allerhøgestis hielp, hand blifuer y himelens Guds beskyttelsse etc. Saa ephtertj hand er aff Gud beuarit, vdretter hand diss dristiger, huad som hører till hans kaldt, icke allene thet ganske rige tijll store nytthe oc gafuen, mens oc saa att hans naffuens ryckte, som her tijll hafuer verit høgt berømt, skall mett pris oc ære vdrobis aff alle hans ephtherkomere. Saadan hans ære siunis y att fortryde, om y saa bedrøfuer eder for hans fraawerrelse, att y mett graade oc formanelse wiille hanum tillbage fordere, lijge som Nicomedes ner haffde mett sin graad igen kallit Neoptolemum, ther hand beginte nogit synderligt. Saadan hans pris och ære, som ethers kierre

hosbonde, min gunstige herre, mett sin stircke oc mandum indlegger, skulle y werre dellagtig vdj, oc the, som hanum enthen vdaff slegt, suagerskab eller wenskabe foruant er, skulle huer faa sin deell ther aff. Oc ieg skall legge winde paa, saa witt Gud mig forlener sundhed og forstand, att thenne hans ypperlig naffuen kundighed skall bethegnis mett en euig seyger. Och effthertj the gudfrøctigis bønner bryder giennum hiemmelen, oc aldrig kommer forgieffis tilbage, maa mandt uden thuivill forlade sig till, att ethers kierre hosbonde, som then gandske christen kirke her vdj rijgit stetze Gud befaler, at hand io er frij fra allt vlycke oc ont. Doch att faren forøgis paa thet att flitighed vdj wor bønner skall oc forøgis. Faren y sig self er obenbare, som hun both eder oc flere gantz hart thuinger. Mens mand skall saa ramme maade ther vdy, att vor hierte icke skall forsmectis aff sorgen, eller fyrigheden tijll att bede skall forkølis vdj oss. Ephertj tha Gud er mett hanum y hans rette kald, oc hand er Gud befallit mett monge Christines bønner, paa thet handt kunde sund oc glad mett seiger oc triumph beprydit hiem komme; tha forlader alt eder sorg oc bedrøuelig angist, oc mett then ganske christen kircke befaler hanum Gud, huilcken skall beskerme oc beskytte hanum bode fra verselige och aandelige fiender. Eder Gud befalendis, oc fortæncker icke min dristicthed. Then 19 Octob. 1564.

Eders for alltijdt

Christian Machabæus.

Udskrift: Erliig oc [welbyrdig frue, fru Berette Gøye] her Herloff T[rollis] gunstige frue

4.

Christus øser det søde wand,

Der sørgende hierter vel ledske kand.

Psalm. xxij. Joh. iiij.

Min fromme oc gudfryctige kiære Frw, eder er wel witterligt, huad skeet er i dag femten hundrit aar sijden

oc nogle aar der till, at den hellige engill Gabriel bar Jomfrw Mariæ rættelig gode tidender paa allis wore wegne nid af himmelen, den tijd hand blef wdsent af Gud till Nazaret oc till hende i Galileia land, oc bad hende wære glad, thi hun skulle føde den welsignede sæd Jesum Christum till werden, oc da er wisselig skeed saa stort it iertegn, att de hellige engle, som hafue tusin fold bedre forstand paa Guds oc menniskins natur end wi arme syndere, kunde aldrig nocksommelig der paa sig forundre, huorledis de hellige Trefoldighed hafue werked denne guddommelig oc høye gierning, at den euige Gud, som ingen begyndelse oc ende hafuer haft, er nu blefuen den, der hafuer mett menniskens kion baade begyndelse oc ende. Den wdødelig Gud er nu blefuen it dødeligt menniske. Den wsiunlige Gud er nu blefuen it siunligt menniske. Den rige Gud och konge er blefuen det fattige barn eller norn, som hafuer lagt sig wnder den fattige Jomfruis hierte. Altsammen paa det hand vilde sla døden i hiel, tage Satan til fange, oc skicke os det euige lif. Thi ske hans godhed lof oc ære euindelig, Amen. Min kiære frw, meg kan nu det ingelunde forundre, huor for att wor himmelske fader hand gjør os det i disse dage saa langsomt met denne feyde oc wfred, thi her skier nu saa megen whørlig last oc synd alle wegne, at fromme Christne maa græde wijd. Oc synderlig er nu it stycke skeet i disse dage her for Næsted, som ti Konge Riger maatte straffis for. Thi en mand met sin hustru, moder, gaarquinde, oc nogre andre der till met, hafue saa ynckelig formyrt en anden mand, att grusomt er; først stolle de hannem en stor haab pendinge fra, der næst slo de hans hals sønder i marcken paa morsti. Siden lagde de hannem for suin i en suinsti. Der han ey kunde opædis, grofue de hannem nid i en kornlade. Der fra toge de hannem op igien oc hugge hannem i mange stycke. Paa det sijdste, der de wille bage, bare de styckene ind i en sæck oc hannem opbrende i saa maade, att der de lagde it lau mett træ, da

lagde [de] it andit met hans limmer, huilked den bekiende, som wor met, oc blef rætt for Næstijd, xiiij dag Martij, met megit meer end ieg kand bescrifue. Den almectigste Gud forbarme sig ofuer os oc styre altijd wor hw oc sind mett den Helligand, at wi icke skulle gifue diefuelen rum, som wisselig bestod mett sin røst att hafue hulpit disse att fulkomme denne forbande gierning, der en besætt menniske blef manit i Stefuens hærit. Gud hielpe os, Gud beuare os nu oc altijd, amen. Kiære Frue, sender ieg oc eder en scrift, som doctor Johannes, bispen, lod wdgaæ i disse dage til alle præsterne her i Siælland, som maa wel ske kand oc wel tiæne eders predicant, then danne mand her Peder oc flere met, huo den løster att bruge. Thi hun indeholder, huorledis mand kand rættelig giøre bøn om fred i denne farlig tijd. Gud wære oc eders fulkommelig lön i euighed for eders gode raad i eders scrifuelse oc for eders herlig skienck oc gafue oc alt andit gaat, eders fromhed meg wfortient stedse beuise. Eders kiære Søster Søn Oluf Mauridsen hafuer mett sin bøn flyt meg forskaaelse for skat paa denne tijd, dis wære Gud baade eders oc hans Lön i euighed. Den samme euige Gud hand opliuse eder oc alle eders gode wenner Jomfruer, oc menige hof, met den Helligands naade, beuare eder fran alt ont, oc wnde os att se eder karsk och sund. Screfuit paa Herlufsholm xxv dag Martij, paa huilken dag Adam syndede, paa huilken dag synd floden strafede werden, paa huilken dag Jesus blef først menniske i Jomfru Mariæ lif, paa huilken dag Guds Søn betalede mett sit blod for alle wore synder paa kaarsit.

Rasmus Augustinus

eders tiener i Guds ord.

Udskrift: Erlig oc welbyrdig Frw, Fru Birgitte Gøye wdi Rinkloster ¹⁾ ydmyggeligen tilscrefuit.

¹⁾ Birgitte Gøye havde Ringkloster i Aarhus Stift i Pant af Kronen til 1571, da det blev indløst fra hende; hun opholdt sig her ved Juletid 1565 (Danske Mag. 3 R. III, 79.).

5.

Ydmyg Helsen altiit tiilfornsent ved vor kiære frelser Jesum Christum. Kiære fru Berethe, kand ieg icke fultacke eders fromhedt for eders mangfoldelige velgerninger, som i meg stetze oc altiit beuise vtj mange mode, men Gud weed mit hierte oc begering for eder, hanom beder ieg daglige, att hand schal ved sin Helligand beuare eder vtj en sand gudtzfryct, oc vtj en christelig tolmodighedt vnder kors oc modgang, som kommer vtj adskillige [mode] offuer Gudtz børn, rige oc fattige, fri oc wfri. Di dette er Gudtz visse forset, att hand vil alle sine prøffue med korset, paa det di schulle vide, att di icke haffue deres hiem i denne verden, men haffue et andit ferne rige, som Jesus Gudtz søn haffuer denom beret; der nest att di med korset opueckes tiill att gøre bøn tiil Gud, vtj huilken de store glæde finde en alle vertzens børn vtj al vertzens medgang oc vellyst; for det tridie vil Gud, att modgang schal paamynde oss om vor endeligt, som er att vi schulle her fra skedes formedels døden. Di som her lider modgang vtj gudtzfryct, di forskreckes icke for døden, som de wgudelige, men glæde sig vtj throen, huilken som mit vtj døden schal indføre dem vtj den euige glæde, som Christus haffuer dem beret. Saa tuil meg inthet, min frome fru Berethe, at i nu haffue eders hierte vel befestet vtj troen paa vor kiære frelsermand, som vil oc kand hielpe, naar al vertzens magt formoer inthet. Kiære fru Berethe, saa er ieg oc glad, att i icke bedrøffues, for i haffue myst det kloster, szom [i] haffde vtj pant aff K. M. Tuil meg inthet, at thet schal io bliffve eder tiill mere glæde en tiill sorge. [Thi de]nne Sanct Pauli Regel er viss: Alle ting v[ere sig med]gang eller modgang schal vendis dem tiill gode, som elske Gud. Gud hand veed vel moden att vende sig tiill ære, oc eder tiill glæde, huadsomhelst eder kand wederfares, ickun setter sagen tiill hanom, hand kand altingest viiselige oc gaffnlige bestille. Taledede ieg (min frome fru Berethe) nu nyllige med Oluff Mauritzen oc forstud nu som tiill forn

hans gode hierte mod' eder, saa hand elsker eder icke alene som en modersyster, men som syn allerkiærste moder. Huor aff i skulle en oc husuale eder oc tage det for en Gudtz benedidelse. Kiære fru Berethe, vil ieg icke paa denne tiid bemøde eder med lengere scriffuelse, men tacker eder for eder mangfoldige velgerninger oc nu besynderlige for den erlige skenck . . tønne smør oc j tønne oste, i sende meg. Gud løne och beuare eder med althet, i vel ville. Her med eder Gud almectiste befallendes. Aff Køffuenhaffn tysdage effter Trinitatis 1571. Sier eders Jomfruer mange gode nætter, oc lader min høstru siie eder mange gode nætter oc tack for eder mange vel gerninger.

Niels Hemingsøn eders T(iener).

Udskrift: Erlig, velbyrdig, gudfryctig oc kyske frue, fru Berethe Gøie, forstanderske tiill Herluffsholms fri schole, ganske ydmygelighen.

6.

Vor Herre Jesus Christus, som wdsender den sande trøster mand, den werdige Helligaand, hand wære altid hos eder i eders hierte met glæde oc trøst, min kiære Frw. Oc bør mig att wære eder tacknemmelig, saa lenge ieg lefuer for saa megit gaat, j mig altid beuise. Gud wære eder god till euig tiid for eders scrifuelse oc det gode, der met fulde, mig haabis til Gud, att det kand mig megit forlæske paa mit bræck, men ske Gudz wilge, saa blifuer det gaat. Men met badskieren hafuer ieg giort det klart, Gud gifue det kunde nu met den fattige pige blifue ellers snarlig gaat. Oc giffuer lægerne baade samen god trøst. Oc der met paa denne tiid will ieg haffue eder den euige Gud befalendis met lif oc siæll, folk oc alt det, i kiert haffue. Screffuit i Kiøge met hast 2 Maj 1573.

Rasmus Augustinus
eder tienner.

Udskrift: Erlig oc Velbyrdig Frw, Frw Birgitte Gøye paa Sortebrøder i Nestjd ydmyg til screffuit.